

GÁBOR BAROSS (1848-1892)

„Vrelá láska k vlasti spojená so železnou vôľou činí zázraky.“

Toto je motto, ktoré najviac vystihuje osobnosť Gábora Barossa.

Gábor Baross (1848 - 1892) – patrí doteraz medzi najuznávanejších ministrov všetkých vlád bývalého Uhorska. V Maďarsku sú po ňom pomenované ulice, mosty i sídlisko. Jeho socha v nadživotnej veľkosti je ozdobou rozľahlého námestia rovnakého mena v Budapešti. A hoci sa zaslúžil o hospodárske pozdvihnutie mnohých slovenských regiónov, na Slovensku sa veľmi nespomína. Dovoľte mi preto, aby sme dnes túto chybu napravili a pri príležitosti 130. výročia úmrtia „Železného ministra“ (takáto bola jedna z jeho prezývok) si pripomenuli život a dielo významnej osobnosti našich dejín.

Kto teda bol tento mimoriadne schopný muž, s ktorého menom sú spojené kľúčové reformy železníc, poštových a telegrafných spojov a taktiež výstavba dopravnej infraštruktúry?

Gabriel Baroš sa narodil 6. júla 1848 v obci Pružina v šľachtickej rodine. Keďže Barošovci nemali poddaných, ale len pozemky v Pružine a Klobušiciach, Slováci takúto šľachtu nazývali zemanmi. Najstarší šľachtický predok Juraj Baroš pochádzal z Beluše. Do tohto stavu ho povýšil cisár Maximilán II. v roku 1875.

Gabrielovým otcom bol Anton Baroš, ktorý bol župným úradníkom a je pochovaný v Ilave. Matka Natália pochádzala z rodu trenčianskych Pongrácovcov. Okrem Gabriela vzišli z manželstva ešte dve deti – dcéra Mária a syn Justín.

Mladý Gabriel sa vzdelával na gymnáziách v Leviciach a Gyóri. V roku 1869 ukončil štúdium na právnickej akadémii v Budapešti. Po jednoročnej vojenskej službe sa začala jeho neobyčajná kariéra, najprv v úradníckom aparáte Trenčianskej župy. Stál pri zrode trenčianskeho župného týždenníka Považský list. Publicistická činnosť bola v tej dobe predpokladom politickej kariéry.

Vo voľbách v roku 1875 získal poslanecký mandát vo volebnom okrese Ilava – Púchov a následne sa v peštianskom parlamente zaradil do poslaneckého klubu liberálov. Tá bola vedená predsedom vlády Kolomanom Tiszom, ktorý si Gábora vybral ako schopného človeka a poslal ho na študijný pobyt do západnej Európy. Tu sa bližšie zoznámil s tamojšími hospodárskymi a dopravnými pomermi a zaumienil si, že pozitívne trendy presadí aj v Uhorsku, kde mnoho vecí pokrивkávalo.

Začiatkom roku 1883 premiér vymenoval G. Barossa za štátneho tajomníka na ministerstve dopravy a verejných prác. V rozheganom ministerstve postúpil na otlaky leňochom, hlupákom, povymetal kabinety naplnené protekčnými parazitmi. Reformoval ťažkopádne štruktúry štátnych železníc a sprísnil kontrolu. Pripravil radikálne reformy. Presadzoval poštátnenie hlavných tratí, pretože súkromní vlastníci vyžadovali za prepravu tovaru i osôb vysoké ceny, čo predražovalo domáce produkty a suroviny. Už ako minister Baroš predložil precíznu analýzu o všeobecnej prospešnosti a výhodnosti štátom vlastnených tratí, ktorú parlament schválil a tým celý tento proces urýchlil. Ďalším Barošovým cieľom bolo sprístupniť cestovanie železnicou širokým vrstvám obyvateľstva, ktoré bolo dovtedy využívané len obmedzeným počtom lepšie situovaných osôb. Preto prišiel s jednotnou zónovou tarifou, ktorá výrazne znížila ceny cestovných lístkov, ale na druhej strane aj výrazne vzrástol počet cestujúcich. V oblasti nákladnej dopravy znížil dopravné náklady, čím zvýšil konkurencieschopnosť uhorského poľnohospodárstva a priemyslu. Podstatnou mierou sa pričínil o vybudovanie železničnej trate z Bratislavy do Žiliny a dal vymerať a naprojektovať ďalšie trasy. Predčasná smrť však zhatila jeho plány vybudovať napríklad aj železničnú sieť v Strážovskej kotline.

Ako minister dopravy Gábor Baross presadil dôležité reformy, ktoré mali pozitívny vplyv na hospodársky rozvoj Uhorska a stali sa vzorom aj pre ďalšie krajiny. S veľkým nasadením sa pustil do zlepšovania poštových a telegrafných služieb a koľajovej i vodnej dopravy. Zjednotením pošty s telegrafom sa umožnilo pružné, rýchle a bezpečné doručovanie telegramov. Za jeho éry boli zavedené rôzne, doposiaľ nevyužívané poštové služby ako doručovanie balíkov, cenných lístkov adresátom i poštových poukážok spolu s vyplatením peňazí.

Dňa 30. decembra 1890 slávnostne otvorili prvé stále a moderné premostenie Dunaja v Bratislave. Bolo to najvýznamnejšie a zároveň aj najdrahšie stavebno-technické dielo, aké sa v meste do tej doby postavilo. Pomenovali ho mostom Františka Jozefa, ktorý sa na jeho otvorení aj zúčastnil. Na novom moste privítal panovníka minister G. Baross, ktorý sa o stavbu najviac zaslúžil.

Od roku 1889 bol G. Baross vymenovaný aj za ministra obchodu. Za šesť rokov svojho účinkovania na čele oboch ministerstiev vykonal viac ako všetky ostatné ministerstvá dohromady za dve desaťročia. Ako minister obchodu dobre vedel, že pre jeho rozvoj v medzinárodnom meradle predstavuje najvýznamnejší potenciál lodná doprava. Získal prostriedky na modernizáciu prístavu Rijeka a naplánoval rozsiahle úpravy na Dunaji v priestore Železnej brány, aby sa tu zlepšili plavebné podmienky. Pri inšpekcií prác na tomto veľkom diele si koncom

roku 1891 privodil pľúcnu chorobu. Lekári sa snažili odstrániť problém operáciou, ktorá sa však nevydarila a *minister G. Baross 9. mája 1892 zomrel.*

Všetky konkrétne Barossove zásluhy tu nie je možné vymenovať. Svojou húževnatosťou, pracovitosťou, ale i odvahou k reformám a zmenám preukázal vlasti veľké služby. Dostal viacero vysokých štátnych vyznamenaní. Jeho zásluhou sa Uhorsko hospodársky postavilo na nohy a nebyť jeho predčasnej smrti, iste by sa v dohľadnej dobe stal ministerským predsedom Uhorska.

Toto sú jeho profesijné a kariérne úspechy ale akým bol človekom vo svojom súkromnom živote?

Čo sa týka rodinného života, v roku 1884 sa oženil s Karolínou Šipekyovou. Spolu mali dve deti, syna Gabriela a dcéru Karolínu. Pokiaľ mu to pracovné povinnosti dovolili, trávil s rodinou chvíle voľna vo vile, ktorú si postavil na rodinnom majetku v Klobušiciach. Za svoj slovenský pôvod sa nikdy nehanbil. V jeho ministerskej kancelárii sa často ozývala slovenčina. Hoci ho pracovné povinnosti pripúťali k Budapešti, Barošova kolíska, malebné trenčianske Považie, mu navždy prirástlo k srdcu, preto si zo všetkého najviac prial odpočívať v slovenskej zemi, čo sa mu nakoniec aj splnilo.

Desiaty máj vyhlásili za deň štátneho smútku v celej krajine. Šesť koní zapriahnutých do pohrebného voza, obklopeného najvyššími svetskými a cirkevnými hodnosťami, tiahlo ulicami hlavného mesta. Rakvu s Barossovým telom a pohrebné vence potom naložili na osobný vlak, ktorý sa vydal na cestu do Ilavy. Tu ho na druhý deň pochovali do rodinnej hrobky a zakrátko nato premiestnili do mauzólea, pred ktorým dnes stojíme.

Dovoľte mi záverom citovať nášho významného dejateľa spisovateľa Svetozára Hurbana Vajanského, ktorý o GB napísal:

„Kto by sa netešil z veľducha zrodeného pod Tatrami a pestovaného pri slovenskom speve i kojeného na slovenských ňadrách, čo on priam duševne nežil s nami, ale nás ani nehrdúsil, ba mnoho prospešného k dobru národa nášho učinil, tým, čo krajine užitočné bolo...“

Dejiny Uhorska boli tvorené a písané aj Slovákmi. Gábor Baross je jedným z veľa takýchto príkladov. Preto som veľmi rád, že tu dnes stojíme a takýmto spôsobom vzdávame hold a vyjadrujeme úctu významnej osobnosti našich dejín.

(V. Wiedermann)